

2024-12-18

Dnr Komm2024/00054

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar avseende betänkandet Livsviktigt lärande – fler vägar till kunskap för att förebygga suicid (SOU 2024:66)

(dnr S2024/01708)

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) har i uppdrag att belysa medicinsk-etiska frågor ur ett övergripande samhällsperspektiv. Smer kommenterar de förslag som är av särskild vikt utifrån detta perspektiv.

Bakgrund

Varje år tar ca 1500 personer i Sverige sina liv. Vid sidan av de förlorade levnadsåren föregås suicid ofta av mer eller mindre långa perioder av svårt lidande. Suicid orsakar också stort lidande hos de efterlevande och betydande kostnader för samhället. Suicid är således ett stort samhällsproblem och suicidprevention en viktig uppgift i arbetet för en god folkhälsa.

Kunskap är en förutsättning för att effektivt kunna förbygga suicid. Kunskap behövs om såväl orsaker till suicid i olika grupper, risk- och skyddsfaktorer som metoder för förebyggande. Samtidigt är det också viktigt att den kunskap som finns kommer till användning och att de resurser som samhället satsar på suicidprevention används så effektivt som möjligt.

Synpunkter på utredningens förslag

En nationell utredningsfunktion som ska bidra till samhällets lärande om suicid inrättas vid Folkhälsomyndigheten

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå hur ett nationellt ansvar för breda händelseanalyser efter suicid kan utformas. Utredningens förslag är att det inrättas en nationell utredningsfunktion i form av ett centrum för suicidutredningar vid Folkhälsomyndigheten med uppdrag att utreda och analysera

suicid ur ett systemperspektiv. Givet uppdragets utformning har utredningen inte utförligt sett över alternativa sätt att nå syftet – det vill säga ett mer effektivt och ändamålsenligt suicidpreventivt arbete.

Ett eventuellt beslut om att inrätta en nationell funktion av det slag som föreslås bör ta sin utgångspunkt i en analys av hur behovet av kunskap och lärande ser ut på det suicidpreventiva området, och vilka brister som finns idag när det gäller olika typer av lärande (forskning, kunskapsspridning, organisatoriskt lärande, lärdomar från lex Maria- och lex Sarah-utredningar eller avvikelshanteringar etc.).¹ Någon sådan analys presenteras inte i utredningen. I direktiven konstateras endast kortfattat att det finns goda skäl att genomföra ytterligare insatser för att stärka och utveckla det suicidpreventiva arbetet hos berörda offentliga aktörer genom att införa breda händelseanalyser efter suicid.

Efter att behovet beskrivits bör frågan ställas på vilket sätt detta behov bäst kan tillgodoses. Det har vad Smer uppfattar inte visats att en nationell utredningsfunktion skulle vara det bästa sättet att skaffa och sprida kunskap om orsaker till suicid och suicidpreventiva metoder. Det finns redan idag verksamheter med liknande uppdrag, såsom RESPI som samlar information om evidensbaserade befolkningsinriktade insatser för att minska självmordshandlingar.² När det gäller att fylla de kunskapsluckor som finns skulle ett alternativ kunna vara riktade forskningsanslag via exempelvis Forte.

Smer konstaterar också att förslaget innebär att efterlevande till personer som avlidit genom suicid eller misstänkt suicid kommer att intervjuas i nära anslutning till händelsen. Att förlora en anhörig genom suicid ett är svårt trauma för de efterlevande. Intervjuer av detta slag innebär en intressekonflikt mellan att förhoppningsvis kunna rädda liv i framtiden och risken att tillfoga de efterlevande ytterligare lidande. Denna konflikt borde enligt Smers mening ha analyserats närmare. Möjligheten att få den eftersökta kunskapen inom ramen för forskningsprojekt borde ha beaktats, där kravet på etikprövning innebär ett starkare skydd mot att efterlevande utsätts för risker som inte är försvarliga sett till den potentiella kunskapsvinsten.

¹ En del i en sådan analys hade exempelvis kunnat vara att ge SBU i uppdrag att kartlägga de kunskapsluckor som finns.

² <https://respi.se/om-respi>

En annan relevant fråga i sammanhanget är i vilken mån kunskapsbrist är det största hindret för ett framgångsrikt preventivt arbete. Det finns områden där mer kunskap behövs, exempelvis när det gäller suicid bland barn respektive äldre. Men generellt finns avsevärd kunskap om evidensbaserade metoder för suicidprevention. Att stödja implementeringen av sådana metoder kan vara ett mer effektivt sätt att använda samhällets resurser för att motverka suicid.

Sammanfattningsvis bedömer Smer att det är oklart om en nationell utredningsfunktion är det mest effektiva och kostnadseffektiva sättet att öka kunskapen om suicidprevention och i förlängningen minska antalet suicid i Sverige. Rådet bedömer att det behövs mer kunskap för att kunna ta ställning till utredningens förslag. Smer kan därför i nuläget *inte ställa sig bakom* förslaget.

Bättre förutsättningar för lex Maria- och lex Sarah-utredningar skapas genom större möjligheter att utbyta information samt kunskapshöjande uppdrag till Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

Utredningen har identifierat ett behov av att förändra och bredda de utredningar enligt lex Maria och lex Sarah som rör suicid och suicidförsök i syfte att främja ett bättre lärande. Enligt utredningen bör det lämpligast ske genom kunskapshöjande insatser. Man föreslår att Socialstyrelsens får i uppdrag att i samverkan med IVO genomföra insatser för att utveckla hälso- och sjukvårdens systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbete avseende utredningar och anmälningar som rör suicid och suicidförsök.

Personer som avlider i suicid har ofta haft kontakt med flera olika aktörer under de sista veckorna av sitt liv. För att möjliggöra bredare lex Maria- och lex Sarah-analyser föreslår utredningen ökade möjligheter till informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården, verksamheter inom socialtjänsten och LSS-verksamheter. Smer *delar utredningens bedömning* att de förbättrade möjligheter att förstå de komplexa händelsekedjor som ofta föregår suicid som detta kan leda till kan motivera de integritetsrisker detta medför. Smer *delar också utredningens bedömning* att fler aktörer i nuläget inte bör omfattas av de sekretessbrytande bestämmelserna.

Uppdrag till IVO att genomföra en särskild tillsynsinsats för att bidra till förhöjt lärande efter suicid och suicidförsök

För att bidra till ett ökat lärande om suicid och suicidförsök föreslår utredningen att IVO får i uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats

avseende lex Maria- och lex Sarah-anmälningar som avser suicid. IVO föreslås också få i uppdrag att sammanställa och analysera de kunskaper myndigheten får in via anmälningarna och utredningarna. Smer har *inget att erinra* mot förslagen.

En statlig satsning genomförs för att stimulera arbetet med suicidpreventiva analyser i lokal samverkan

Utredningen bedömer att det finns potential att utveckla arbetet med suicidprevention genom att analysera suicidhändelser på lokal nivå. Folkhälsomyndigheten föreslås få i uppdrag att, med stöd av Socialstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, genomföra en satsning för att stimulera samverkan kring lokala suicidpreventiva analyser.

Smer ser värdet i den typ av satsning som föreslås. Likande insatser pågår dock redan eller har genomförts tidigare. En systematisk utvärdering av tidigare erfarenheter av vad som varit framgångsfaktorer respektive implementeringshindrande bör enligt Smer vägleda satsningen.

RMV ska informera ett antal verksamheter när det slås fast att en person avlidit genom suicid

En anledning till att få ärenden om suicid utreds eller anmäls till IVO från hälso- och sjukvården, socialtjänsten och LSS-verksamheter är enligt utredningen att verksamheterna inte på ett systematiskt sätt får kännedom om att klienter och patienter avlidit i suicid. RMV utreder de flesta suicid och utredningen föreslår därför att RMV ges i uppdrag att informera verksamheter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och LSS i de ärenden där de bedömt dödssättet som suicid. Av integritets- och effektivitetsskäl begränsas informationsskyldigheten till de fall där RMV har kännedom om att individen varit aktuell hos en verksamhet. Informationsskyldigheten gäller om kontakten med verksamheten skett inom en fyra veckorsperiod före dödsfallet eller om det finns anledning att anta att uppgiften kan vara av betydelse för verksamhetens utredningsskyldighet enligt lex Maria eller Lex Sarah.

Smer bedömer i likhet med utredningen att möjligheten till ökat lärande i verksamheterna genom att fler suicid utreds kan motivera de integritetsrisker som förslaget innebär. Med den förslagna avgränsningen av de fall som ska rapporteras *tillstyrker* Smer förslaget.

Remissvaret beslutades per capsulam den 18 december 2024.

I beslutet har deltagit Sven-Eric Söder, ordförande, Yasmine Bladelius, Åsa Gyberg-Karlsson, Per Landgren, Sofia Nilsson, Thomas Ragnarsson och Per Ramhorn, samtliga ledamöter i rådet. I beredningen av ärendet deltog även Lilas Ali, Anders Castor, Göran Collste, Titti Mattsson, Kerstin Nilsson, Olle Olsson, Nils-Eric Sahlin, Mikael Sandlund, Marie Sten och Kristina Wikner, samtliga sakkunniga i rådet. Michael Lövtrup, utredningssekreterare har varit föredragande.

En arbetsgrupp bestående av Titti Mattsson, Sofia Nilsson och Mikael Sandlund har bistått sekretariatet i framtagandet av remissvaret.

För rådet,

Sven-Eric Söder
Ordförande
Statens medicinsk-etiska råd